

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра конституційного права та правосуддя

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

**Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»**

**ОДЕСА
2022**

УДК 347.9 (076)
А437

Рецензенти:

Миколенко Олена Миколаївна, д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики.

Білик Павло Петрович, к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права.

Рекомендовано до друку Вченою Радою економіко-правового факультету
(Протокол № 2 від 5 вересня 2022 р.)

А437 Актуальні проблеми процесуального права: методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» [електронний ресурс] / Т. В. Степанова. - Одеса, 2022. 53 с.

У методичних вказівках наведено основні положення до вивчення дисципліни «Актуальні проблеми процесуального права» для здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти освітньо-наукової програми «Право» спеціальності 081 «Право». Основна мета вказівок – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та у процесі самостійній роботі.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Зміст навчальної дисципліни.....	5
Тематика практичних занять, методичні вказівки та рекомендована література для вивчення питань теми	6
Завдання для самостійної роботи.....	34
Методи навчання та форми контролю	36
Розподіл балів, які отримують здобувачі	39
Питання для підсумкового контролю.....	42
Рекомендована література.....	44

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни є оволодіння та поглиблене засвоєння та усвідомлення здобувачами наукового рівня положень про сучасні теоретичні, законодавчі і практичні проблеми, пов'язані з застосуванням чинного процесуального законодавства, доктрин та базових теоретичних й методологічних знань і умінь щодо організації та відправлення правосуддя в Україні.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- сформуванати систему теоретичних знань, методичних вмінь та практичних навичок щодо застосування норм чинного процесуального законодавства України в процесі правозастосовної діяльності,
- здійснювати аналіз актів вітчизняного та зарубіжного процесуального законодавства для проведення порівняльного дослідження та виявлення оптимальних шляхів врегулювання різних інститутів процесуального права;
- аналізувати правничий матеріал, використовуючи різні джерела в галузі судового захисту прав особи;
- використовувати отримані знання при проведенні наукового дослідження;
- опанувати практичні вміння та навички щодо застосування теоретичних положень в ході організації та відправлення правосуддя в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати: основні положення теорії процесуального права, чинне процесуальне законодавство, основні інститути права та законодавства і їх взаємодію з суміжними галузями; основні питання судоустрою та судочинства; сучасні концепції процесуального права; сучасні напрями розвитку науки процесуального права.

вміти: аналізувати сучасний стан процесуального законодавства та практику його застосування; вільно орієнтуватися у напрямках сучасної судової доктрини та доктрини процесуального права; правильно тлумачити процесуальний закон з урахуванням волі законодавця, судової практики та результатів наукових досліджень; правильно визначати об'єкт і предмет наукового дослідження з урахуванням поставленої мети; застосовувати юридичну термінологію відповідно до її змісту.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина (теми 1 – 4).

Тема 1. Судова доктрина.

Поняття, сутність та значення судової доктрини. Складові судової доктрини. Формування (різні підходи до формування) та ступінь розробленості судової доктрини України.

Тема 2. Процесуально-правова політика та ідеологія. Процесуальна культура.

Поняття та значення процесуально-правової політики та ідеології в державі. Розуміння значущості приділення уваги формуванню процесуально-правової політики та ідеології в країні. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології. Процесуальна культура та правосвідомість учасника процесу.

Тема 3. Процесуальна форма та її дефекти.

Поняття процесуальної форми. Значення процесуальної форми. Характеристики процесуальної форми. Вимоги до процесуальної форми. Структура процесуальної форми. Принципи процесуальної форми. Ефективність процесуальної форми.

Тема 4. Спеціалізація в судовій системі.

Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі. Види спеціалізацій в світі та в Україні. Спеціалізація всередині судів. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.

Змістовий модуль 2. Особлива частина (теми 5 – 8).

Тема 5. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія.

Поняття конфлікту. Класифікації, структура, функції конфлікту. Причини виникнення конфліктів. Стратегії поведінки в конфлікті. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: розмежування понять.

Тема 6. Альтернативні способи вирішення спорів в Україні.

Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів, їх види та законодавче регулювання. Особливості застосування окремих видів (форм) альтернативних способів вирішення спорів.

Тема 7. Судова помилка та дефекти виконання судових актів в Україні.

Поняття та класифікація судових помилок. Шляхи вдосконалення системи мінімізації та усунення судових помилок. Дефекти виконання судових актів в Україні.

Тема 8. Проблеми та перспективи оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.

Поняття оптимізації в судовому процесі. Проблеми та перспективи оптимізації та їх пов'язаність із зовнішніми факторами і внутрішніми проблемами в судовій системі.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина

Практичне заняття 1.

Тема. Судова доктрина. Процесуально-правова політика та ідеологія. Процесуальна культура.

Питання для обговорення:

1. Поняття судової доктрини та її сутність.
2. Значення судової доктрини для правової держави. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні.
3. Формування судової доктрини в Україні.
4. Складові судової доктрини.
5. Підходи до формування судової доктрини в різних державах.
6. Ступінь розробленості судової доктрини України.
7. Процесуально-правова політика: поняття, значення.
8. Процесуально-правова ідеологія: поняття, значення.
9. Значення процесуально-правової політики.
10. Процесуальна культура, її співвідношення з правовою культурою та культурою взагалі.
11. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Необхідність проведення судово-правової реформи було усвідомлено ще на зорі здобуття Україною незалежності. У 1992 р. Верховна Рада України схвалила Концепцію судово-правової реформи, однак реалізувати її повною мірою не вдалося. Після цього судова система України та порядок здійснення судочинства декілька разів було суттєво реформовано, однак і на даний час актуальною залишається питання вироблення шляхів реформування і оптимізації судової системи. Проблемою вказаного

постійного експерименту в сфері правосуддя бачиться у відсутності судової доктрини.

Доктрина – це зумовлена духовним і інтелектуальним розвитком, станом моральності та політико-правовою культурою суспільства цілісна і гармонічна система принципів, поглядів, уявлень, ідей, концепцій і модельних норм щодо права і його розвитку, які виступають теоретичним стрижнем та концептуальною основою державотворчої, правотворчої, правозастосовної та право тлумачної діяльності.

Питання, пов'язані з віднесенням доктрини до джерел права, дедалі більше привертають увагу науковців та практиків. Останнім часом особливий інтерес викликають проблеми судової доктрини та її місця у правозастосовній діяльності, що зумовлено, зокрема, мінливістю процесуального законодавства та зміною ролі судової доктрини при застосуванні правових норм. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених різним аспектам правової доктрини, необхідно констатувати, що це питання залишається маловивченим.

Процесуальна політика. Політику можна розглядати як підсистему суспільства, що пов'язана з функціями здійснення влади та прийняття зобов'язуючих рішень. Реалізація цих функцій припускає дії інститутів, насамперед держави та партій. Таке визначення політики пов'язано зі структурно функціональним підходом. Політику можна розглядати як діяльність, що пов'язана з реалізацією визначених потреб, в цілому, політика як будь-яка інша діяльність пов'язана з реалізацією індивідуальних замислів. Це проявляється у взаємодії індивідів, в їх мисленні, мовленні, безпосередньо спостерігається у поведінці.

Процесуальна ідеологія. Ідеологія може бути витлумачена як сукупність основних ідей і положень, які втілюють цінності, інтереси, принципи певного суспільства, групи людей, наукового напрямку тощо. «Ціна» ідеологій, передусім, панівних, домінуючих у тому чи іншому суспільстві є різною, виходячи, насамперед, з оцінки результатів їхнього впливу на життєдіяльність соціуму, його менталітет, перспективи соціальних змін тощо. Однак за будь-яких соціальних умов ідеології з огляду на їх призначення, місце, роль, функції не можуть претендувати на статус науки. Адже в такому разі вони перестануть бути ідеологіями. Звідси логічно стверджувати про невідповідність, неминучий розрив між ідеями та положеннями, що представлені в ідеологіях, та соціальною практикою, хоча ступінь цієї нетотожності в різних типах ідеології є різною.

Процесуальна культура. Правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності. Поряд з правовою культурою суспільства існує і правова культура особистості, що складається із знання і розуміння права, здатності особи тлумачити зміст норм права, визначати мету прийняття певного нормативно-правового акта, сферу його дії. Представляється обґрунтованим виділення правосвідомості в матеріальному

(матеріально-правовому) та процесуальному аспектах. Але становлення правової культури особистості прямо залежить від правової культури суспільства. Особливістю процесуальної культури є те, що правовий нігілізм не властивий учасникам судового процесу.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародні стандарти судочинства. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
3. Бангалорські принципи поведінки суддів. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
4. Коментарій к Бангалорским принципам поведения судей. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/kommentarij-k-bangalorskim-princ-f27fba1cc3.pdf>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
7. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
10. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
11. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
12. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
13. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
14. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
15. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
16. Рішення ЄСПЛ від 09.04.2018 р. у справі «Ревтюк проти Росії» (скарга №31796/10). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-179877"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

17.Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.

18.Рішення Конституційного суду України від 11.07.2013 р. № 6-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (справа про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-13>.

19.Рішення Конституційного суду України від 12.06.2013 р. № № 4-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (про вимоги до суддів). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-13>.

20.Рішення Конституційного суду України від 22.04.2008 р. № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-08>.

21.Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.

22.Рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.

23.Постанова Верховного Суду України від 02.12.2015 у справі № 21-3517а15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54688828>.

24.Постанова Верховного Суду України від 11.11.2015 у справі № 826/15842/14. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55253181>.

25.Постанова Верховного Суду України від 12.01.2016 у справі № 826/20548/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55903403>.

26.Постанова Верховного Суду України від 20.01.2016 у справі № 826/16932/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55476509>.

27.Постанова Верховного Суду України від 25.06.2017 у справі № 826/18700/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68167186>.

28.Ухвала Вищого адміністративного суду України від 04.02.2016 у справі № К/800/44985/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55661009>.

29. *Bulves AD v Bulgaria* App no 3991/03 (ECtHR, 22 January 2009).

Спеціальна література

Основна:

1. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія. К.: Реферат, 2011. 303 с. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/%d0%91%d1%96%d0%b3%d1%83%d0%bd-%d0%92.-%d0%a4%d1%96%d0%bb%d0%be%d1%81%d0%be%d1%84%d1%96%d1%8f-%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d1%83%d0%b4%d0%b4%d1%8f.pdf>

2. Бірюков Р.М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації). : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 20 с. 2011. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1775>

3. Васильєв С. Правова доктрина – джерело процесуального права. *Актуальні питання інноваційного розвитку*. 2012. №2. С. 70.

4. Гетманцев Д., Блажівська Н. Судові доктрини, що потребують перегляду з адміністративно-процесуального погляду. *Право України*. 2018. №2. С. 84-101. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_2/pravo_2018_2_s6/.

5. Іванюта Н. Місце процесуальної культури у здійсненні судової реформи в Україні. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 1. С. 283-288. URL: <http://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/24>.

6. Полянський Є.Ю. Поняття доктрини, її місце та значення в кримінальному праві США. *Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Том 26(65). №2-1(Ч.2). С.249-255. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/37.pdf.

7. Старикова С. І. Місце правової доктрини у структурі правосвідомості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №1. С.59-64. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/14.pdf>

Додаткова:

1. Tiller Emerson H., Cross Frank B. What is Legal Doctrine? *Northwestern University Law*. 2006. Review 517.

2. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Буценка, М. М. Гнатівського. К.: «РУМЕС», 2017. 592с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Tekst-monohrafiji-perehidne-pravosuddya.pdf>

3. Бащук С. Г. Правова активність: поняття, структура та види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7757/1/Bashuk_2014.pdf

4. Блажівська Н.Є. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. Том 29 (68). №2. С. 131-136. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/25.pdf.

5. Бондаренко Б. Д. Закономірності як предмет загальної теорії права : монографія ; Наук. ред. і передм. С. В. Бобровник. Київ : Дакор, 2020. 265с.

6. Валігура К. Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис.. на здобуття ступеня к.ю.н. зі спеціальності 12.00.03. Київ, 2021. 240 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/5ba/dis_Valigura%20K..pdf

7. Гентош Р.Є. Диспозитивність – міжгалузевий принцип процесуального права. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Серія Право. 2018. Вип. 52. Т. 1. С. 13-16. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.52/part_1/4.pdf.

8. Гетьман І. В. Концепція правового спілкування: зміст, витоки, перспективи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. В. Гетьман ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Акад. прав. наук. України. Харків, 2006. 20 с. URL:

http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15644/1/Getman_2006.pdf

9. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм / Редкол.: П.М. Рабінович (голов. ред.) та ін. *Серія І. Дослідження та реферати*. Вип. 27. Львів: СПОЛОМ, 2013. 252 с.

https://www.academia.edu/15632840/%D0%94%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D1%82%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC

10. Гоша І.О. Право на захист в умовах реформування господарського судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 1. С. 124-126. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_1/31.pdf.

11. Гуйван П. Д. Окремі елементи права на справедливий суд: європейські підходи. *Альманах міжнародного права*. 2019. №21. С. 55-65. <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v21/9.pdf>

12. Гуйван П. Д. Питання правового відмежування дифамації від допустимої критики в мас-медіа. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №2. С.60-65. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/12.pdf>

13. Дружиніна-Сендецька Т. В. Тлумачення у праві: особливості герменевтичного підходу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НДІ держ. буд-во. та місц. самоврядування. Харків, 2015. 19 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7145/1/Sendetsky_2015.pdf

14. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. №2. С. 52.

15. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. К. , 2002. 222 с.

16. Задорожний Ю. Правова доктрина в країнах романо-германської та англо-американської правових сімей: порівняльний аналіз. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №10. С.17.

17. Кармаліта М. Правова доктрина – джерело (форма) права: дис. ... канд. юрид. наук. КНУ імені Тараса Шевченка, 2011.

18. Качанов Є. О. Судові гарантії прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с. URL:

http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16539/1/Kachanov_2019.pdf

19. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник*

Чернівецького університету: Збірник наук, праць. Вип. 474: Правознавство. Чернівці, 2008. С. 46-51.

20. Косткіна Ю.О. До питання визначення Вищої ради правосуддя як квазісудового органу. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 1. С.144-151. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2019_kostkina.pdf

21. Левада О. В. Пільги й обмеження в праві: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16543/1/Levada_2019.pdf

22. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К. , 2003. 221 с.

23. Мандрікова К. О. Розумність у правовому регулюванні: вимоги до нормотворчості та правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7143/1/Mandrikova_2015.pdf

24. Москвич Л. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3. С. 9-25.

25. Омельяненко Г. Нова Конституція України і питання судової влади та судочинства. *Право України*. 1996. № 10. С. 12.

26. Пабат О.В. Адміністративно-процесуальні гарантії прав та свобод громадян: Автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків , 2008 . 20 с.

27. Палешник С. І. Тлумачення в судовій практиці: поняття, особливості, види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10868/1/Paleshnyk_S_I_2016.pdf

28. Погребняк С. П. Тест на пропорційність. URL: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-12-38-39/102-test-na-proporcijnist.html>.

29. Попов О. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Проблеми законності*. 2016. №132. С. 83.

30. Попов Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як переконливий прецедент: досвід Англії та України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. №41. С 50, 51.

31. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Адвокат-Консалтинг*. URL: <http://advocat-cons.info/index.php?newsid=14733#.XJebRqfVKij>.

32. Притика Д. Вищі спеціалізовані суди як конституційна гарантія демократизації судової влади. *Право України*. 1999. № 12. С. 11-14.

33. Смітніх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.

34. Солдатенко С. В. Правовий інтерес: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Запорізь. нац.

ун-т. Запоріжжя, 2014. 20 с. URL:
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6485/1/Soldatenko_2014.pdf

35. Степанова Т. В. Щодо формування вітчизняної процесуально-правової політики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л.Г. Бзова (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нау.ун-т, 2020. С.301-303.

36. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє*: Матеріали наукової конференції. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>

37. Степанова Т.В. Правова культура учасників господарського процесу. *Правова держава*. 2014. №17. С.50-54. URL:
<http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6363/1/50-54.pdf>.

38. Степанова Т.В. Співвідношення принципів (основних засад) судочинства з принципами розгляду справи у першій інстанції. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: АО «БАХВА», 2007. Том 10 (випуск 14), Ч. I. С. 95-100.

39. Степанова Т.В. Щодо оперативності і спрощення господарського процесу. *Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку*: Тези доповідей і наукових повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції. 30 травня 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 509-514.

40. Тертишник В. Доктрина та проблеми і ризики конституційної і судово-правової реформи в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. №4. С. 147.

41. Турлова Ю. А. Принцип гласності в оновленому процесуальному законодавстві України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 195-198. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2018/47.pdf.

42. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.

43. Холоденко Н.О. Теоретичні основи наукового забезпечення судової діяльності. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 130-137. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_KHOLODENKO.pdf

44. Циганюк Ю.В. Доктрина «плодів отруйного дерева» у кримінальному процесуальному законодавстві України. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 2. С. 54-67.
https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2019_tsyganuk.pdf

45. Шемшученко Ю.С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. *Вісник НАН України*. 2017. №2. С.37-40. URL:
http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn%202017/2/Visn_2-2017%2B8_Shemshuchenko.pdf.

46. Шутенко О. В. Принцип балансу в цивільних процесуальних правовідносинах. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_4.

Практичне заняття 2.

Тема. Процесуальна форма та її дефекти. Спеціалізація в судовій системі.

Питання для обговорення:

1. Поняття та значення процесуальної форми. Процесуальна форма та її дефекти.
2. Характеристики процесуальної форми. Вимоги до процесуальної форми.
3. Структура та принципи процесуальної форми.
4. Ефективність процесуальної форми: проблеми та перспективи.
5. Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі.
6. Види спеціалізацій в світі та в Україні. Спеціалізація всередині судів.
7. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні. Необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Процесуальна форма – послідовний, визначений нормами процесуального права порядок розгляду та вирішення справи, що включає певну систему гарантій.

Для процесуальної форми характерні наступні риси: (1) законодавча врегульованість; (2) конституційні гарантії (незалежність суду і підпорядкування його тільки закону; гласність; національна мова судочинства); (3) детальна розробка всієї процедури розгляду справи в суді; (4) універсальність процесуальної форми вирішення справи в суді (у всіх видах судочинства, на всіх стадіях процесу); (5) імперативність процесуальної форми; (6) її правила забезпечені юридичними санкціями.

Принципами процесуальної форми можна визнати: (1) оптимальність співвідношення прав і обов'язків у процесі; (2) тотожність; (3) безперервність процесуальної діяльності; (4) усність і документованість процесуальних актів; (5) здійснення судового контролю та самоконтролю.

Спеціалізація судів. У більшості країн світу спеціалізація суддів є нормою, а створення спеціалізованих судів – викликом часу. Утім, дотепер дискусійним видається питання, чи ліпше сфокусуватися на поглибленні спеціалізації окремих суддів у межах вже функціонуючої системи судової влади, чи створити єдину систему загальних судів зі спеціалізацією всередині таких судів.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст.132. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
8. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів: Затв. Наказом Державної судової адміністрації України 28.09.2012 № 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0115750-12>.
9. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі №911/1431/18 (провадження №12-228гс18) від 20.11.2018р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78297801>.
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 905/2087/17 від 31.10.2018р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77801410>.

Спеціальна література

Основна:

1. Петренко Н. О. Підсудність справ господарським судам України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Донецький національний університет імені Василя Стуса МОН України. Вінниця, 2017. 21 с. URL: <http://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/79>.
2. Побудова судів за принципом спеціалізації є найбільш прогресивною формою організації судової системи. *Судебно-юридическая газета*. 23 ноября 2020 г. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/185882-pobudova-sudiv-za-printsipom-spetsializatsiyi-ye-naybilsh-progresivnoyu-formoyu-organizatsiyi-sudovoyi-sistemi-golova-kgs-vs>
3. Берназюк Я.О. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 170-173. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.49/part_2/42.pdf.
4. Бородін М.М., Ситнік О.М. Узагальнення судової практики з питань визначення критеріїв відмежування цивільних, адміністративних та

господарських справ. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2007. № 4-5 (5-6). С. 52–74.

5. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010.

6. Вапнярчук В.В. Істотність порушень кримінальної процесуальної форми як умова визначення доказів недопустимими. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 8-16. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_VAPNYARCHUK.pdf

Додаткова:

1. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.

2. Осипов Ю.К. Подведомственность юридических дел. Свердловск, 1973. 121 с.

3. Петренко Н.О. Види підсудності в господарському процесі. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2016. № 2. Ч. 2. С.119-122. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_2/26.pdf.

4. Петренко Н.О. Історичні засади формування інституту підсудності господарських спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 8. С. 42-45.

5. Петренко Н.О. Підсудність справ господарським судам України : монографія. Херсон : Грінь Д.С., 2017. 230 с. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/ourbooks/377-podsudnost-del-khozyajstvennym-sudam-ukrainy-monografiya-2017>.

6. Петренко Н.О. Щодо використання термінів «підвідомчість», «компетенція», «юрисдикція», та «підсудність спорів» у господарському процесуальному законодавстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5. С.70-72. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/38-petrenko-n-o/352-petrenkoarticle1>.

7. Притика Д. Вищі спеціалізовані суди як конституційна гарантія демократизації судової влади. *Право України*. 1999. № 12. С. 11-14.

8. Притика Д.М. Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх удосконалення. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 328 с.

9. Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.

10. Степанова Т.В. Вдосконалення положень про статус суддів та підсудність господарських справ. *Тези доповідей і наукових повідомлень 63-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу та наукових працівників ЕПФ ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 17-20 листопада 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 99-101. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5120/1/99-101.pdf>

11. Степанова Т.В. Поняття, види та правила визначення підсудності господарських справ. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: АО «БАХВА», 2008. Том 11 (випуск 22, частина 2). С. 97-101. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5123/1/97-101.pdf>

12. Таликін Є.А. Теоретико-правові проблеми господарської процесуальної форми: монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2013. 420 с.

13. Тимченко Г.П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2002.

14. Тимченко П.М. Проблемы судебной подведомственности: Учеб. пособие. Харьков: Национальная юридическая академия Украины, 2000. 37 с.

15. Уркевич В. Ю. Новели процесуального законодавства щодо визначення юрисдикційності спорів Великою Палатою Верховного Суду. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 62-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_11.

16. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.

17. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008.

Змістовий модуль 2. Особлива частина

Практичне заняття 3.

Тема. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія. Альтернативні способи вирішення спорів в Україні.

Питання для обговорення:

1. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: співвідношення понять.
2. Поняття конфлікту. Класифікації, структура, функції конфлікту.
3. Причини виникнення конфліктів.
4. Стратегії поведінки в конфлікті.
5. Безпека в суді.
6. Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів, їх види та законодавче регулювання.
7. Особливості застосування окремих видів (форм) альтернативних способів вирішення спорів.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Конфліктологія. Предметом конфліктології є ідеальна модель конфліктної взаємодії, теорія, основою якої виступає понятійний апарат з його центральною ланкою – категорією конфлікту. Об'єктом конфліктології є саме соціальне життя, вся нескінченна розмаїтість реальних конфліктів, якими наповнене минуле і сучасне суспільне життя. Як самостійна наука конфліктологія існує недавно. Однак незважаючи на це можна вже виділити ряд проблем і питань, що вже увійшли в неї як парадигма сучасної

конфліктології: сутність соціального конфлікту; типологія і класифікація конфліктів; еволюція конфліктів; генезис конфліктів; структура конфлікту; функції конфліктів; інформація в конфлікті; динаміка конфлікту; діагностика конфлікту; завершення конфлікту; керування конфліктом; механізми і способи вирішення конфлікту (розв'язання і попередження конфліктів).

Процесуальна ситуалогія. Вказаний напрям є новим. Під процесуальною ситуалогією слід розуміти науку про організацію здійснення взаємодії між учасниками процесу при виникненні певних ситуацій процесуального характеру в ході розгляду судової справи. На відміну від конфліктології, яка аналізує лише конфліктні ситуації на різних їх стадіях, процесуальна ситуалогія досліджує і позитивну поведінку, можливості та наслідки.

Альтернативне врегулювання спорів – це група процесів, за допомогою яких вирішуються спори і конфлікти без звернення до формальної системи судочинства. Основні види АВС: переговори, мирова угода, посередництво, арбітраж, третейський суд, міні-суд та медіація.

Они успішно використовуються в зарубіжних державах, демонструють значні результати під час розв'язання правових спорів та допомагають розвантажити національні суди. Для ефективного використання АВС в Україні необхідно не лише формально запровадити такі способи на законодавчому рівні, а й розуміти їх зміст та сутність. У зв'язку із цим актуальним видається дослідження кожного елемента АВС.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти та судова практика

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
5. Про медіацію: Проект Закону № 3504 від 19.05.2020 р. // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
6. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-ХІІ // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>
8. Про медіацію: Проект Закону № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877

9. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059, <http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
10. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 05.10.1961 р. (Україна приєдналася в 2002 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
11. Європейська конвенція про зовнішньоторговий арбітраж 1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
12. Про надання повноважень на проставлення апостиля, передбаченого Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 61. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2003-п>.
13. Рішення Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. № 1-рп/2008 (справа про завдання третейського суду). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>.
14. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. по справі № 1-2/2002 (справа про досудове врегулювання спорів). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
15. Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті: Постанова Кабінету Міністрів України і Національного Банку України від 21.06.1995 р. № 444. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/444-95-п/page>.
16. Практика застосування судами Закону України «Про третейські суди»: Узагальнення Верховного Суду України судової практики від 11.02.2009 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n_005700-09.
17. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції: Постанова Пленуму ВГСУ от від 26.12.2011 р. № 18. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28.08.2018 р. у справі № 906/493/16 (провадження № 12-142гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977571>.
19. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 05.02.2019 р. у справі № 913/783/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79687655>.
20. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15.01.2019 р. у справі № 910/17566/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79250052>.
21. Ухвала Північного апеляційного господарського суду від 27.04.2020 р. у справі №873/36/20.

Спеціальна література:

Основна:

1. Аксініна І. В. Конфлікти та шляхи їх розв'язання. *Форум педагогічних ідей «УРОК»*. 15 січня 2016. С. 1-4. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/49427/
2. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.208 – 212.
3. Бобровник С.В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : монографія. Київ : Юридична думка, 2011. 383 с.
4. Варакіна О., Хітрих М. Арбітражна інституція: за якими критеріями обирати? *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhнародniy-arbitrazh-ta-adr/arbitrazhna-instituciya-za-yakimi-kriteriyami-obirati.html>.
5. Голубева Н. Ю. Розмежування ODR та онлайн-судів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.)*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 533-535. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
6. Петренко Н.О. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С.73-77. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/15.pdf>.
7. Селівон М. Як пандемія вплине на міжнародний арбітраж? *Юридична газета*. 2020. №8 (714). 28 квітня 2020 р. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhнародne-pravo-investiciyi/yak-randemiya-vpline-na-mizhнародniy-arbitrazh.html>.
8. Степанова Т.В. Хозяйственная процессуальная ситуалогия – наука об организации взаимодействия между участниками хозяйственного процесса. *Legea si Viata*. 2016. № 11/2. С.107-111. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/11-2/29.pdf>
9. Яценко С. Інститут врегулювання спору за участю судді: правова характеристика та вплив на господарський порядок. *Право України*. 2017. №9. С. 213-219.

Додаткова:

1. Авсієвич А.В. Застосування міжнародного комерційного арбітражу в умовах реформування процесуального законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 79-81. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/19.pdf .
2. Балюк І.А. Досудове врегулювання господарського спору: обов'язок чи право. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. №2 (16). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13730/1/16.pdf>.
3. Бичок Т.П., Дяченко С.В. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 86-88. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/21.pdf.
4. Бузова Л. Щодо співвідношення категорій «конфлікт» та «спір» у сфері

- права інтелектуальної власності. *European political and law discourse*. 2016. Volume 3 Issue 2. С. 238-242.
5. Войтович С. Арбітражні перипетії. *Юридична газета*. 2020. №3 (709). 14 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/arbitrazhni-peripetiyi-.html>.
 6. Волков О. Санкції арбітражу – (не) проблема. *Юридична газета*. 2020. №11 (717). 10 червня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/sankciyi-arbitrazhu--ne-problema.html>.
 7. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Особливості притягнення до відповідальності арбітрів міжнародного комерційного арбітражу. *Юридична Україна*. 2020. №1. С.32-39.
 8. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу : монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. К: 2020. 170 с.
 9. Воробель У. Договір про передачу спору на вирішення до третейського суду як підстава залишення заяви без розгляду. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 5. С. 57-61.
 10. Герасіна Л. М., Панов М. І. Проблеми правової конфліктології: феноменологічний, гносеологічний та праксеологічний аналіз: монографія. Харків: Право, 2004. 112 с.
 11. Головачов Я. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?» *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 13 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporiv-za-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html>.
 12. Гонтар О. Забезпечувальні заходи в міжнародному арбітражі: зміни на часі. *Юридична газета*. 2020. №10 (716). 29 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/zabezpechivalni-zahodi-v-mizhnarodnomu-arbitrazhi-zmini-na-chasi.html>.
 13. Господарське процесуальне право: Підручник / О.П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін.; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. Х.: Одісей, 2011. 400 с.
 14. Гринчак І.В. Порівняльний аналіз моделей третейського правосуддя у міжнародному публічному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С.233-237. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2018/52.pdf.
 15. Гуйван П. Д. Питання правового відмежування дифамації від допустимої критики в мас-медіа. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №2. С.60-65. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/12.pdf>
 16. Жорнокуй Ю. Поняття та правова природа категорії «корпоративний конфлікт» у структурі приватноправових відносин. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №6. С.13-16.
 17. Захарченко Т. Арбітражні процедури: що нового? *Юридична газета*. 2020. №10 (716). 29 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/arbitrazhni-proceduri-sho-novogo.html>.

- gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/arbitrazhni-proceduri-shcho-novogo.html.
- 18.Іванов В.М., Іванова О.В. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2004. 224 с.
 - 19.Ільницький О. Загальнометодологічні положення до визначення поняття «правовий спір». *Підприємництво господарство і право*. 2008. №3. С.27-30.
 - 20.Коваленко І. Поняття та види арбітрабельності в теорії міжнародного комерційного арбітражу. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С.29-33.
 - 21.Комаров В.В. Международный коммерческий арбитраж. Харьков: «Основа», 1995. 304 с.
 - 22.Копайгора І. Функції та структура соціального конфлікту. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №8. С.120-122.
 - 23.Котвяковський Ю.О. Деякі проблемні питання щодо примусового виконання рішень третейських судів. *Приватне та публічне право*. 2017. №1. С.24-27.
 - 24.Легких К. В. Роль емпатії у професійній діяльності суддів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 44. С. 164-167. <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/36.pdf>
 - 25.Лилак Д.Д. Судочинство і третейський розгляд в аспекті проблеми доступу до правосуддя. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 3. С. 196-200.
 - 26.Луговський О., Жовтяк Л. Визнання рішень іноземних судів в Україні. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/viznannya-rishen-inozemnih-sudiv-v-ukrayini.html>.
 - 27.Матвійчук В.К., Хар І.О. Міжнародний комерційний арбітраж: Практикум у 7 книгах. Книга 1: Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу. Арбітраж як спосіб вирішення спорів по зовнішньоторговельним контрактам. Поняття третейського порядку вирішення спорів. Історія розвитку міжнародного комерційного арбітражу як способу вирішення спорів: Навч. посібник. К.: КНТ, 2007.
 - 28.Медісон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39-44.
 - 29.Международный коммерческий арбитраж в Украине: законодательство и практика / Под ред. И.Г. Побирченко. К.: Издательский дом «Ин Юре». 973 с.
 - 30.Мельничук М. В., Сухицький А. П. Проблеми правового регулювання виконання в Україні рішень міжнародних комерційних арбітражів. *Вісник господарського судочинства*. 2011. № 5. С. 88-92.
 - 31.Миргородський Д. Актуальні проблеми доарбітражного врегулювання господарських спорів. *Право України*. 1998. № 3. Ст. 20-22.

32. Мілаш В.С. Захисні застереження у зовнішньоекономічному договорі : монографія. Полтава, 2004. 180 с.
33. Озерський І. Конфлікти в управлінській сфері органів прокуратури: соціально-психологічний аналіз. *Підприємництво господарство і право*. 2009. №4. С.166-169.
34. Поліщук А., Киливник К. Іноземне арбітражне рішення, що суперечить публічному порядку. *Юридична газета*. 2020. 14 травня 2020, р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/inozemne-arbitrazhne-rishennya-shcho-superechit-publicnomu-poryadku.html>.
35. Поляков Б. Феміда з чорного входу, або «Третейський кінь» для цивільного та господарського судочинства. *Закон і Бізнес*. 2020. №31 (1485). 01.08-07.08.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/143841-treteyskiy_kin_dlya_civilnogo_ta_gospodarskogo_sudochinstva_.html.
36. Притика Ю. Д. Міжнародний комерційний арбітраж: Питання теорії та практики. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 516 с.
37. Притика Ю. Д. Онлайн-арбітраж: поняття, ознаки та перспективи впровадження в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Том: 25. Випуск 3. С. 47-60.
38. Притика Ю.Д. Арбітрабельність корпоративних спорів: національні реалії та зарубіжний досвід. *Корпоративне право України та країн ЄС: новели законодавства: Міжнародна науково-практична конференція*. 2018. С. 119-122.
39. Притика Ю.Д. Закон України «Про третейські суди»: Науково-практичний коментар. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 200 с.
40. Прусенко Г.Є. Доарбітражний третейський розгляд у міжнародному комерційному арбітражі. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 2015. Том: 1. С. 80-82.
41. Прусенко Г.Є. Забезпечувальні заходи у міжнародному комерційному арбітражі: Монографія. К.: Алерта, 2017. 194 с.
42. Прусенко Г.Є. Проблеми забезпечення позову арбітражним складом за законодавством Італійської Республіки, Німеччини та Швейцарії. *Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні* (м. Запоріжжя, 30-31 жовтня 2015 р.): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / За ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 67-71.
43. Радковська І. Панацея чи плацебо? Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року. *Юридична газета*. 2020. №11 (717). 12 червня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/panaceya-chi-placebo-konvenciya-pro-viznannya-ta-vikonannya-inozemnih-sudovih-rishen-u-civilnih-abo-.html>.
44. Рященко М. Чи маю я право на помилку? Рекомендації щодо складання арбітражного застереження. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня

- 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/chi-mayu-ya-pravo-na-pomilku.html>.
- 45.Сколота П. Исполнение в процедуре банкротства. *Юридическая практика*. № 10 (376), от 8 марта 2005 г. С.19.
- 46.Слипачук Т. Да здравствует балтийский арбитраж... *Юридическая практика*. № 26 (392), от 28 июня 2005 г. С. 15-16.
- 47.Слипачук Т. Міжнародному комерційному арбітражному суду при Торгово-промисловій палаті України – п'ять років. *Право України*. 1997. № 10. С. 19-20.
- 48.Степанова Т.В. Про деякі прогалини порядку досудового врегулювання господарських спорів. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. № 1. С. 195-197.
- 49.Степанова Т.В. Хозяйственное процессуальное право в схемах: Учеб. пособие. Одесса: «Феникс», 2016. 210 с. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/ourbooks/342-schemesprocess-2>.
- 50.Степанова Т.В., Прокопенко Я.Ю. Особливості досудового врегулювання спорів, що виникають під час укладання, зміни та розірвання господарських договорів. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2009. Том 12 (випуск 26, частина 2). С. 91-96.
- 51.Титов М. Застосування процедури доарбітражного врегулювання господарських спорів: деякі питання практики. *Право України*. 2000. № 4. С. 48-49, 67.
- 52.Фролов О. Шляхи удосконалення регулювання міжнародного комерційного арбітражу. *Право України*. 2017. №9. С. 220-237.
- 53.Хрімлі О. Інвестиційний міжнародний арбітраж як форма захисту прав іноземних інвесторів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №11(249). С. 80-83.
- 54.Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 63-69.
- 55.Ятченко Є. О. Окремі аспекти приведення до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні. *Держава і право* : збірник наукових праць. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 72. С. 306-317. URL: http://er.knutd.com.ua/bitstream/123456789/2687/1/20161024_506.pdf.

Практичне заняття 4.

Тема. Судова помилка та дефекти виконання судових актів в Україні. Проблеми та перспективи оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.

Питання для обговорення:

1. Поняття та класифікація судових помилок.
2. Шляхи вдосконалення системи мінімізації та усунення судових помилок.

3. Дефекти виконання судових актів в Україні.
4. Поняття та значення оптимізації в судовому процесі.
5. Проблеми та перспективи оптимізації та їх пов'язаність із зовнішніми факторами і внутрішніми проблемами в судовій системі.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Судова помилка розглядається як дефектний юридичний факт – процесуальна дія, яка порушує правові норми. Під помилкою розуміється неправильне знання про фактичні обставини, правову норму, а також права та обов'язки суду на здійснення процесуальної дії, результатом чого виступає незаконна процесуальна дія. Помилки у судовій діяльності зумовлені як існуючими складнощами з'ясування дійсних взаємовідносин осіб, які беруть участь у справі, так і складністю правозастосування.

У сучасних реаліях необхідно констатувати наявність **дефектів** у системі судочинства та судоустрою, природою яких є певні фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Виконання рішення, ухвали, постанови, наказу. Європейський Суд з прав людини дійшов до висновку, що виконавче провадження не може бути відокремлено від судового провадження (справа «Сіка проти Словачії» (Sika v. Slovakia), №2132/02, пп. 23-26, від 13 липня 2006 р.). Дану позицію ЄСПЛ підтримує також у справі «Васильчук проти України» (Заява №31387/05, остаточне рішення 10.05.2010 р.).

Вироки, рішення, ухвали, постанови, накази суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому процесуальними кодексами та законами України «Про виконавче провадження», «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Виконання рішення суду провадиться на підставі виданого ним наказу чи іншого виду судового акта, який є виконавчим документом.

Оптимізація системи судів і врегулювання їхніх повноважень (юрисдикції) необхідні для забезпечення балансу між розподілом справ і одночасного надання можливості кожній юрисдикції виконувати свою роль із дотриманням належного рівня справедливості. Перегляд юрисдикцій на вертикальному рівні необхідний як для того, щоб розподіляти навантаження, так і для того, щоб забезпечувати більшу єдність судової практики.

Оптимізація за своїми наслідками – більш серйозна реформа, ніж реформа Верховного Суду. Адже вона буде проводитися на всій території України і стосуватися судів, що розглядають найбільшу кількість справ.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативні акти та судова практика

1. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>

2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30 // <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>
7. Інструкція з діловодства в господарських судах // <https://court.gov.ua/instructions/>
8. Рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 8-рп/2010 (щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України) // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>
9. Виходячи зі змісту ст. 43 ГПК України, подання апеляційних скарг на ухвали, які не підлягають окремому оскарженню від рішення суду першої інстанції, є зловживанням процесуальними правами (ВС/КГС, справа №918/361/18, 12.03.19). URL: [https://protocol.ua/ua/vs_kgs_vihodyachi_zi_zmistu_st_43_gpk_ukraini_po_dannya_apelyatsiynih_skarg_na_uhvali_yaki_ne_pidlyagayut_okremomu_o_skargennyu_vid_rishennya_sudu_pershoi_instantsii_e_zlovgivanniam_protseualnimi_pravami_\(vs_kgs_sprava_918_361_18_12_03_19\)/](https://protocol.ua/ua/vs_kgs_vihodyachi_zi_zmistu_st_43_gpk_ukraini_po_dannya_apelyatsiynih_skarg_na_uhvali_yaki_ne_pidlyagayut_okremomu_o_skargennyu_vid_rishennya_sudu_pershoi_instantsii_e_zlovgivanniam_protseualnimi_pravami_(vs_kgs_sprava_918_361_18_12_03_19)/).
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 р. у справі № 904/7326/17 (провадження № 12-197гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78534731>.
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2018 р. у справі № 915/955/15 (провадження № 12-66гс18). URL: https://protocol.ua/ua/vs_vp_usi_bez_vinyatku/.
12. Постанова Верховного Суду від 22.11.2019 р. у справі №461/5908/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85836083>.
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 19.03.2019 р. у справі № 910/17944/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80591312>.
14. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 23.04.2018 р. №916/3188/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73596356>.
15. Про постанови Верховного Суду України, прийняті за результатами перегляду судових рішень господарських судів: Інформаційний лист

- ВГСУ від 15.03.2011 р. № 01-06/249. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_249600-11.
- 16.Рішення ЄСПЛ в справі «Cossey v. the United Kingdom» («Коссі проти Сполученого Королівства») від 27.09.1990 р., заява № 10843/84. URL: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6fd17.html>
 - 17.Рішення ЄСПЛ у справі «Chapman v. the United Kingdom» («Чепмен проти Сполученого Королівства») від 18.01.2001 р., заява № 27238/95. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIIdx=343>
 - 18.Ухвала Верховного Суду у складі судді Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 529/1160/17 (провадження №61-40814ск18) від 25.09.2018 р. URL: https://protocol.ua/ua/uhvala_61_40814sk18_verhovniy_sud/.
 - 19.Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 28.12.2018 р. у справі № 754/1761/17 (провадження № 61-47203ск18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78979556>.
 - 20.Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 28.12.2018 р. у справі № 761/14284/18 (провадження № 61-47867ск18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977905>.
 - 21.Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 15.01.2019 р. у справі № 755/7554/18 (провадження № 61-360 ск 19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79173702>.
 - 22.Ухвала ЄСПЛ від 09.10.2018 р. у справі «Азюковська проти України» (заява №26293/18). URL: <https://edera.gitbooks.io/human-rights/4/main-review.html>.
 - 23.Ухвала ЄСПЛ від 09.10.2018 р. у справі «Азюковська проти України» (заява №26293/18). URL: <https://edera.gitbooks.io/human-rights/4/main-review.html>.
 - 24.Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958 р.): Ратифікована 1960 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_070.
 - 25.Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
 - 26.Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
 - 27.Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 17. – Ст.158. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
 - 28.Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
 - 29.Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження: Постанова Пленуму Верховного

- Суду України від 26.12.2003 р. № 14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0014700-03>.
30. Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України: Роз'яснення Вищого господарського суду України від 28.03.2002 р. № 04-5/365. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_365600-02.
31. Рішення Конституційного суду України від 26.06.2013 р. № 5-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» (про розстрочку виконання рішення господарського суду). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>.
32. Рішення ЄСПЛ у справі «Васильчук проти України» (Заява №31387/05, остаточне рішення 10.05.2010 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_532.
33. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17.10.2018 р. у справі №927/395/13 (провадження №12-189Гс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77393454>.
34. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.12.2018 р. у справі № 2-1448/11 (провадження № 61-15229св18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79088926>.
35. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 р. у справі № 904/7326/17(провадження ВП ВС № 12-197Гс18) .

Спеціальна література

Основна:

1. Агапова О.В. Щодо необхідності розробки концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15602>
2. Бущан А. Системи примусового виконання судових рішень: новий погляд на класифікацію. *Legea si Viata*. 2018. №2. Т. 1. С. 39-42. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/2/part_1/10.pdf.
3. Відбір суддів ВАКС міжнародними експертами виявився невдалим досвідом для України: Ізовітова. *Advokat Post*. 24.11.2020 р. URL: <https://advokatpost.com/vidbir-suddiv-vaks-mizhnarodnymy-ekspertamy-vyavyvsia-nevdalym-dosvidom-dlia-ukrainy-izovitova/>
4. Деменчук М.О. Механізми забезпечення єдності судової практики Верховним Судом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 2. С. 148-151. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_2/36.pdf .
5. Кравченко М. О. До питання судової реформи у 2022 році. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. №54. Том 1. С.130-133. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc54/part_1/29.pdf

6. Павлова Ю. С. «Електронний суд» як феномен інформаційного суспільства. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 566-568. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrlahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
7. Пирогов В. Підстави відступлення Великої Палати Верховного Суду від власних правових позицій і запитання щодо таких підстав. *ЮрЛіга*, 29.01.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/183692_pdstavi-vdstuplennya-veliko-palati-verkhovnogo-sudu-vd-vlasnikh-pravovikh-pozitsiy--zapitannya-shchodo-takikh-pdstav .
8. Рибалко Г.С. «Адвокатська монополія». Чи варто її скасувати? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15640>
9. Шуміло О.О., Аракелян А.Д. Проблеми виконання судових рішень в умовах реформування системи юстиції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 280-283. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/83.pdf.
10. Щербина В. С., Резнікова В. В. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в сучасних реаліях. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 65-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_12

Додаткова:

1. Біда К.М. Суб'єкти права на касаційне оскарження в господарському судочинстві (сучасність та перспективи). *Вісник господарського судочинства*. 2004. № 4. С. 180-187.
2. Богацька Н. Особливості апеляційного провадження відповідно до проекту Господарського процесуального кодексу України. *Право України*. 2017. №9. С. 162-166.
3. Воронько О.О. Розшук майна боржника в процесі виконавчого провадження у Франції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2018. № 35. Том 2. С. 15-19. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc35/part_2/6.pdf.
4. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм. Львів: СПОЛОМ, 2013. 252 с.
5. Господарське процесуальне право: Підручник / О.П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін.; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. Х.:Одіссей, 2011. 400 с.
6. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.
7. Джавадов Х.А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. К.: Юридична думка, 2018. 334 с.
8. Дрішлюк В.І. Інститут касаційного перегляду судових актів у господарському процесі за новими правилами. *Порівняльно-аналітичне*

- право. 2018. № 6. С.150-153. URL: http://pap.in.ua/6_2018/42.pdf .
9. Жуков С. Вплив судової практики на виконавче провадження, господарська юрисдикція. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/130840-vpliv-sudovoyi-praktiki-na-vikonavche-provazhennya-gospodarska-yurisdiksiya?fbclid=IwAR16S3AUxHmO07FMSgaRduBkc0S6veG2cODSWHTxhoTIgZqGVoANXRaFCzM>.
- 10.Згама А. О. Деякі аспекти порядку здійснення права на апеляційне оскарження в господарському процесі. *Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*. 2007. Вип. 38. С. 437-442.
- 11.Іванів А., Галан М. Відкрити не можна відмовити: практика Верховного Суду як загроза принципу res judicata. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidkriti-ne-mozhna-vidmoviti-praktika-verhovnogo-sudu-yak-zagroza-principu-res-judicata.html>.
- 12.Курандо К. В. Захист прав та законних інтересів іноземних осіб у господарському процесі України: Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2021. 236 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/razovi_spec_vcheni_rady/df4_1051013/diss_KurandoKV.pdf
- 13.Литовський досвід виконання. *Закон и Бизнес*. 22.12-28.12.2018 р. URL: https://zib.com.ua/ua/135750-radnik_ader_haber_urazheniy_tim_yak_vikonuyutsya_rishennya_s.html.
- 14.Ломакіна О.А. Право на апеляцію в господарському судочинстві та його складові. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 12. С. 97-101.
- 15.Ломакіна О.А. Реалізація принципу змагальності в ході перегляду судових актів господарських судів в апеляційному порядку. *Європейські перспективи*. 2013.№ 1. С. 62-65. <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/29-lomakina-e-a/355-lomakinaarticle4>
- 16.Ломакіна О.А. Реалізація принципу змагальності в ході перегляду судових актів господарських судів в апеляційному порядку. *Європейські перспективи*. 2013. № 1. С. 62-65. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/29-lomakina-e-a/355-lomakinaarticle4> .
- 17.Ломакіна О.А., Степанова Т.В. Сутність апеляційного оскарження і право на апеляцію. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 39-41.
- 18.Михалюк О., Боднарчук А. У пошуках шляхів ефективного виконання судових рішень. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html>.
- 19.Михалюк О., Боднарчук А. У пошуках шляхів ефективного виконання судових рішень. *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 12 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html>.

20. Найченко А.М. Електронне правосуддя й інститут електронних доказів у господарському процесі: можливості взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 48. Т. 1. С. 112-114. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.48/part_1/28.pdf.
21. Ніколенко Л. М. Перегляд судових актів у господарському судочинстві: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 491 с.
22. Ніколенко Л. Поняття та ознаки перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у господарському судочинстві. *Право України*. 2018. №7. С. 115-129.
23. Овод А. Ефективність наказного провадження в господарському судочинстві. *Юридичний блог*. 15 грудня 2018 р. URL: https://andriyovod.blogspot.com/2018/12/blog-post_15.html?m=1.
24. Осетинський А.Й. Організація та функціональні засади діяльності суду касаційної інстанції господарської юрисдикції. К.: Юрінком Інтер, 2006. 192 с.
25. Осетинський А.Й. Касаційна інстанція в господарському судочинстві як чинник зміцнення законності в економічній сфері. *Вісник господарського судочинства*. 2005. №3. С.164-174.
26. Петрик І.Й. Використання в якості доказів інформації, яка створена засобами електронно-обчислювальної техніки. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 2000. № 1. С. 76-79.
27. Пігарева Г.І. Прояв норм міжнародного права на стадії виконання судових актів у господарському судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 43. Т. 1. С. 157-159. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.43/part_1/41.pdf.
28. Плахотнік О.В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 45-57. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_PLAKHOTNIK.pdf
29. Плевако В.І. Суб'єкти права апеляційного оскарження рішень господарського суду. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 3. С. 201-205.
30. Подцерковний О.П. Щодо підвищення ефективності примусового стягнення грошових коштів у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 7. С. 68-70.
31. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>.
32. Попова М.В. Поняття електронних доказів у господарському процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 81-84. URL: http://lsej.org.ua/3_2018/24.pdf.
33. Святогор О. Застосування мирової угоди в господарському процесі та виконавчому провадженні: окремі аспекти. *Право України*. 2003. № 1. С. 78-83.

34. Сердюк В.В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: монографія. К.: Істина, 2008. 304 с.
35. Сіренко В. До питання про виконання судових рішень про стягнення заборгованості з юридичних осіб. *Право України*. 2018. №7. С. 246-253.
36. Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
37. Соболев О. І., Южека Р. С. Сучасний вплив рішень Європейського Суду з прав людини на розвиток законодавства та судової практики України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. №1. С.48-54. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/12.pdf>
38. Степанов С. В. Неправдивість пояснень учасників процесу, висновку експерта, перекладу як нововиявлені обставини в господарському процесі України. *Становлення, функціонування та розвиток правових систем сучасності: проблеми науки і практики*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 145-й річниці створення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (23 квітня 2010 р.). Одеса: Астропринт, 2010. С. 408-411. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1977>.
39. Степанов С. В. Передумови права на перегляд судового акту за нововиявленими обставинами. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2008. Т.11. Ч. 2. Вип. 22. С. 322-327. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1988>.
40. Степанов С. В. Підстави для перегляду справ за нововиявленими обставинами. *Актуальні проблеми науки та освіти*: зб. матеріалів XII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів (Маріуполь, 5 лютого 2010р.). Маріуполь: МДГУ, 2010. С. 96-98. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1985>
41. Степанов С.В. Встановлення фальсифікації (підроблення) доказів та його наслідки. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2014. Том 1 (Випуск 1/1). С.178-182. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/34-stepanov-s-v/339-stepanovarticle7>.
42. Степанов С.В. Перегляд судових рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: монографія. Одеса: Видавництво ВМВ, 2012. 186 с.
43. Степанов С.В. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами як стадія господарського процесу. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12 (156). С.71-73.
44. Степанов С.В. Щодо змісту заяви про перегляд справи за нововиявленими обставинами в господарському судочинстві. *Збірник наукових статей студентів, аспірантів та здобувачів економіко-правового факультету ОНУ ім. І.І.Мечникова (23-25 квітня 2008 р.)*. Том 7. Одеса, 2008. С. 144-145.

45. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє*: Матеріали наукової конференції. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
46. Степанова Т.В. Окремі питання апеляційного оскарження в господарському судочинстві (стосовно перегляду рішень у разі відновлення пропущеного строку). *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 3. С. 206-209.
47. Степанова Т.В. Правовий статус державного виконавця за законодавством України та РФ. *Правова держава*. 2011. № 13. С. 230-234.
48. Степанова Т.В. Принцип апеляційного та касаційного оскарження рішень господарських судів України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова. 2007. Том 9 (випуск 10). Одеса: АО «БАХВА», 2007. С. 178-181.
49. Степанова Т.В. Щодо історичного розвитку інституту державних виконавців в Україні та реалізації контролю господарським судом за здійсненням виконавчого провадження. *200 років господарського судочинства в Україні. Сучасність і майбутнє*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 4-5 грудня 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 348-355.
50. Степанова Т.В. Щодо оперативності і спрощення господарського процесу. *Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку*: Тези доповідей і наукових повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції. 30 травня 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 509-514.
51. Танасієнко В. М. Перспективи реформування третейських судів у контексті судової реформи. *Приватне право і підприємництво*: Зб. наук. праць. Вип. 20, 2020. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака Національної академії правових наук України, 2020. С.78-81. https://drive.google.com/file/d/1wDTrnixBr4ff0eW_nU52ciJ7ZpdsVLb9/view
52. Ткачук О. С. Велика Палата Верховного Суду. Її роль у забезпеченні сталості та єдності судової практики. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 59-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_10.
53. Устименко В., Яценко С. Процесуальні права та обов'язки судді-доповідача у Касаційному господарському суді. *Право України*. 2018. №7. С. 103-114.
54. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
55. Фонова О. Спрощені провадження у господарському процесі. *Право України*. 2017. №9. С. 167-175.
56. Фурса С.Я., Щербак С.В. Виконавче провадження в Україні: Навч. посібник. К.: Атіка, 2002. 480 с.

57. Фурса С.Я., Щербак С.В. Законодавство України про виконавче провадження: Наук.-практ. коментар. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 976 с.
58. Шабаровський Б. Електронні докази у практиці Верховного Суду. *ЛІГА: ЗАКОН*, 27.02.2019 р. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/184410_elektronn-dokazi-u-praktits-verkhovnogo-sudu?utm_source=esputnik&utm_medium=email&utm_campaign=biz.ligazakon.net&utm_content=bizpress04.

Практичне заняття 5.

Презентація результатів виконання ІНДЗ, виконаного за темою, дотичною до теми дисертаційного дослідження (у вигляді мультимедійної презентації).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

До самостійної роботи здобувачів відноситься: підготовка до лекцій та практичних занять; підготовка доповідей та аналітичних оглядів на визначену тему; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) та підготовка його презентації до захисту

Самостійні індивідуальні завдання виконується здобувачами для закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Актуальні проблеми процесуального права». Такі завдання передбачені у кожному практичному занятті, мають окрему систему та критерії оцінювання та є формою поточного контролю знань здобувачів. Індивідуальні завдання дозволяють здобувачам опанувати практичні навички для розгляду та аналізу найбільш складних та проблемних питань навчальної дисципліни, вдосконалення навичок проведення самостійної науково-аналітичної роботи. Індивідуальні завдання здаються на практичних заняттях відповідно до графіку вивчення дисципліни.

Методи контролю знань здобувачів: поточне оцінювання усних відповідей та письмових завдань; завдань, що виносяться на самостійне опрацювання; оцінювання індивідуальних навчально-дослідних завдань; підсумковий контроль

Теми доповідей/аналітичних оглядів для самостійної підготовки

Тема 1-2.

Тема доповіді (обрати одну з тем, доповідь до 3 сторінок):

1. Визначити фактори, які впливають на формування процесуально-правової політики і процесуально-правової ідеології. Обґрунтувати ступінь їх впливу.
2. Підходи до формування судової доктрини в країнах континентального права.
3. Підходи до формування судової доктрини в країнах англосаксонської системи права.

4. Концепція та доктрина – тотожні поняття?
5. Процесуально-правова політика та ідеологія: розмежування понять.
6. Складові процесуальної культури.
7. Формування процесуальної культури в колективі.
8. Підвищення довіри до суду та суддів як складова процесуально-правової політики та ідеології.

Тема 3-4.

Тема доповіді (обрати одну з тем, доповідь до 3 сторінок):

1. Обґрунтувати доцільність спеціалізації щодо своєї теми дослідження.
2. Процесуальна форма як центральна проблема судочинства.
3. Порівняльно-правовий та доктринальний аналіз окремих процесуальних форм.
4. Наявність спеціалізації в судовій системі: pro et contra.
5. Спеціалізація мирових судів (за аналізом проєктів).

Тема 5-6.

Тема доповіді (обрати одну з тем, доповідь до 3 сторінок):

1. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи.
2. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи та суддею.
3. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи і допоміжними учасниками процесу.
4. Проаналізувати стан впровадження альтернативних способів вирішення спорів щодо спорів, що виникають у сфері, дотичній до теми дисертаційного дослідження. Визначити перспективи вдосконалення ситуації.

Тема 7-8.

Тема доповіді (обрати одну з тем, доповідь до 3 сторінок):

1. Державні v. приватні виконавці: дефекти реалізації стадії виконання.
2. Оцінка реформи моделі переглядів судових актів в Україні.
3. Системність і послідовність при усуненні судових помилок.
4. Право пропуску інстанцій: pro et contra.
5. Е-суд як напрям оптимізації судочинства.
6. Вплив міжнародних експертів та агентів змін на реформування судоустрою та судочинства в Україні на сучасному етапі.
7. Вплив регіональних особливостей на розробку схем оптимізації систем судоустрою та судочинства в Україні.
8. Внутрішні та зовнішні процеси як фактори реформ.
9. Підготовка доповіді на тему: «Перспективи оптимізації правовідносин» щодо сфери, в якій готується дисертаційне дослідження.

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Виконання ІНДЗ має за мету допомогти здобувачам опанувати нові методи здійснення наукових досліджень, застосовувати їх при написанні

власної дисертації, розширити предмет наукових пошуків завдяки використанню колмпелксного та мудьтидисциплінарного підходу.

Індивідуальне завдання виконується у формі реферату, тема якого визначається індивідуально для кожного здобувача та є дотичною до теми дисертаційного дослідження.

Обсяг роботи – до 15 сторінок, оформлених на аркушах формату А-4, шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5.

Термін готовності роботи та надання її на перевірку – за тиждень до завершення практичних занять. Захист реферату відбувається на останньому практичному занятті (у вигляді мультимедійної презентації, обсяг 10-15 слайдів).

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

У процесі вивчення навчальної дисципліни застосовуються наступні методи:

словесні методи: лекція, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій;

наочні методи: мультимедійна презентація;

практичні методи: робота з нормативними актами, навчальною та спеціальною літературою, підготовка доповідей та аналітичних повідомлень, написання та захист реферату.

Оцінювання знань здобувачів проводиться за формами контролю:

поточний – опитування під час лекційних та семінарських занять, оцінювання виступів із презентаціями та доповідями, оцінювання участі у дискусіях та обговореннях проблемних ситуацій.

періодичний – оцінювання результатів захисту індивідуального наукового дослідження (у вигляді реферату), виконаного за темою, дотичною до теми дисертаційного дослідження.

підсумковий контроль – залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті	від 0 до 4
- Підготовка доповідей, участь у дискусійних обговореннях	від 0 до 6
Періодичний контроль:	
- Написання індивідуальної науково-дослідної роботи та її презентація (реферату)	Від 0 до 20

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
-------------------	-------------	----------------------------

Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає істотні помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
	3 бали	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
	4 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Підготовка доповідей, участь у дискусійних обговореннях	0 балів	Доповідь/аналітичний огляд не виконано, участь у дискусіях здобувач не бере.
	1 бал	Здобувач зробив доповідь/аналітичний огляд, виокремив основні положення кожного з джерел, але виклав їх у вигляді незв'язаних пунктів, не витримав вимог щодо обсягу роботи; вміє аналізувати виступи інших учасників, проте не може навести додаткових позицій або висловити власну думку.
	2 бали	Здобувач в цілому правильно виокремив основні положення кожного з джерел, виклав у вигляді логічного матеріалу, проте використовує загальні фрази, не проводить аналізу викладеного матеріалу, не зробив узагальнюючих висновків; участь у дискусійних обговореннях приймає, проте власні міркування виказує не впевнено, не вміє їх аргументувати

	3 бали	Здобувач опрацював основний обсяг необхідних джерел, виокремив положення, які стосуються теми доповіді, структурно об'єднав їх, проте не зробив ґрунтового аналізу та власних висновків; щодо обговорення дискусійних та проблемних ситуацій, виказує власні міркування, аналізує виступи інших учасників, проте робить це за допомогою викладача.
	4 бали	Здобувач опрацював та виокремив найголовніші положення з наявних джерел, логічно та ґрунтовно розкрив тему роботи, проявив достатній рівень аналітичних здібностей при роботі з нормативним та теоретичним матеріалом, надав власні висновки та пропозиції; також аналізує виступи та доповіді інших учасників, аргументує їх переваги та недоліки.
	5 балів	Здобувач повно та ґрунтовно розкрив тему роботи, продемонстрував достатній рівень аналізу наявного матеріалу, активно застосовував порівняльно-правовий метод при розкритті теми, дійшов власних висновків та надав пропозиції щодо найбільш складних та проблемних питань теми доповіді; активно дискутує з приводу доповідей інших здобувачів, проводить порівняльний аналіз різних точок зору, наводить додаткові міркування.
	6 балів	Здобувач проявив творчий підхід до розкриття теми роботи, продемонстрував високий рівень аналізу наявного матеріалу, активно застосував весь спектр методології наукових робіт при розкритті теми, дійшов власних висновків та надав пропозиції щодо найбільш складних та проблемних питань теми доповіді; приймає активну участь у дискусійних обговореннях інших доповідей, проводить порівняльний аналіз різних точок зору, наводить додаткові міркування щодо власної позиції.
Написання індивідуальної наукової роботи (реферату) та презентація її результатів	0 балів	Наукова робота не виконана, робота виконана не самостійно або запозичена з мережі Інтернет.
	1-5 бали	Наукова робота виконана самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	6-10 балів	Наукова робота виконана самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита проте із значними прогалинами, інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками.

	11-15 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
	16-20 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний та періодичний контроль								Сума балів	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					Індивідуальне завдання
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
10	10	10	10	10	10	10	10		
0-40				0-40				0-20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
		зараховано
90 - 100	A	зараховано
85 - 89	B	
75 - 84	C	
70 - 74	D	
60 - 69	E	

35 - 59	FX	не зараховано
0 - 34	F	

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	100 бальна шкала / Оцінка ECTS	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Зараховано	90 – 100 / A	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, розгорнуто, обґрунтовано та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. Здобувач демонструє чітке знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку, правильно формулює тлумачення відповідних понять, демонструє знання змісту передбачених програмою нормативно-правових актів, робить самостійні висновки. Здобувач вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення знань.	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання практичних завдань, виконує практичні завдання не передбачені навчальною програмою, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Зараховано	85 – 89 / B	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає неточності, які не є суттєвими для характеристики предмету питання та не впливають істотно на загальну	Здобувач має стійкі навички виконання практичних завдань, правильно вирішує більшість практичних завдань.

		характеристику того чи іншого явища (поняття).	
	75 – 84 / C	Здобувач виявляє загалом високий рівень знань щодо всієї програми навчальної дисципліни, на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, але не вміє самостійно аналізувати деякі питання, не повністю переконливо аргументувати свої відповіді, допускає незначні неточності.	Здобувач за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни.
Зараховано	70 – 74 / D	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здобувач знає основні поняття навчального матеріалу, але має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого та під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків.	Здобувач має елементарні навички виконання практичних завдань, правильно вирішує лише половину практичних завдань.
	60 – 69 / E	Здобувач не повною мірою розуміє предмет навчальної дисципліни, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів. Здобувач надає нечіткі характеристики відповідних явищ, викладає свої думки з істотним порушенням логіки подання матеріалу.	Здобувач може використовувати знання лише в стандартних практичних ситуаціях, має нестійкі навички виконання практичних завдань, робить багато суттєвих помилок.
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	35 – 59 / FX	Здобувач не правильно розкриває сутність базових питань навчальної дисципліни, допускає суттєві змістовні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, безсистемне виокремлює випадкові ознаки вивченого, не вміє сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності, робити узагальнення та висновки.	Здобувач здатний виконати лише окремі практичні завдання за допомогою викладача. У здобувача відсутні сформовані уміння та навички.
Не зараховано з	0 – 34 / F	Здобувач не знає основних положень навчальної	Здобувач виконує лише елементи практичних

обов'язковим повторним вивченням дисципліни		дисципліни, не володіє навчальним матеріалом.	завдань, погребує постійної допомоги викладача.
---	--	---	---

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Місце і значення судової системи України.
2. Проблема підвищення довіри до суддів та судової системи загалом.
3. Поняття, сутність та значення судової доктрини.
4. Складові судової доктрини. Підходи до формування судової доктрини в різних державах.
5. Ступінь розробленості судової доктрини України.
6. Підходи до формування судової доктрини в країнах континентального права.
7. Підходи до формування судової доктрини в країнах англосаксонської системи права.
8. Процесуально-правова політика: поняття, значення.
9. Процесуально-правова ідеологія: поняття, значення.
10. Процесуальна культура та її співвідношення з правовою культурою та культурою взагалі.
11. Процесуальні гарантії як складова формування процесуально-правової політики та ідеології.
12. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні.
13. Процесуально-правова політика та ідеологія: розмежування понять.
14. Складові процесуальної культури.
15. Формування процесуальної культури в колективі.
16. Підвищення довіри до суду та суддів як складова процесуально-правової політики та ідеології.
17. Поняття та значення процесуальної форми.
18. Характеристики процесуальної форми.
19. Вимоги до процесуальної форми.
20. Структура процесуальної форми.
21. Принципи процесуальної форми.
22. Ефективність процесуальної форми: проблеми та перспективи.
23. Процесуальна форма як центральна проблема судочинства.
24. Порівняльно-правовий та доктринальний аналіз окремих процесуальних форм.
25. Поняття, роль та значення спеціалізації в судовій системі.
26. Види спеціалізацій в світі та в Україні.
27. Спеціалізація всередині судів.
28. Ефективність спеціалізацій, що існують в Україні, необхідність (доцільність) розширення/звуження спеціалізації судів.
29. Юрисдикція, підвідомчість, підсудність, компетенція судів: розмежування понять.

30. Наявність спеціалізації в судовій системі: *pro et contra*.
31. Спеціалізація податкових спорів. Спеціалізація спорів про банкрутство.
32. Спеціалізація мирових судів (за аналізом проєктів).
33. Класифікації юрисдикції.
34. Поняття конфлікту. Поняття правового спору. Спільне та відмінності.
35. Конфліктологія як наука.
36. Види та структура конфлікту. Функції конфлікту.
37. Причини виникнення конфліктів. Класифікації конфліктів.
38. Стратегії поведінки в конфлікті.
39. Конфліктологія та процесуальна ситуалогія: спільне та особливості.
40. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи.
41. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи та суддею.
42. Проаналізуйте та систематизуйте можливе коло конфліктів, що може виникнути між основними учасниками справи і допоміжними учасниками процесу.
43. Поняття та значення альтернативних способів вирішення спорів. Види та особливості застосування окремих альтернативних способів для вирішення спорів.
44. Медіація як різновид альтернативних способів вирішення спорів.
45. Відновне правосуддя та перспективи його впровадження.
46. Трансформація ролі третейських судів і арбітражів в Україні на сучасному етапі.
47. Поняття та зміст судової помилки.
48. Повна та неповна апеляція як шляхи усунення судових помилок.
49. Моделі касаційного перегляду судових актів як шляхи усунення судових помилок.
50. Реформа моделі переглядів судових актів за нововиявленими та виключними обставинами в Україні.
51. Державні *v.* приватні виконавці: дефекти реалізації стадії виконання.
52. Системність і послідовність при усуненні судових помилок.
53. Право пропуску інстанцій: *pro et contra*.
54. Поняття та значення оптимізації в судовому процесі.
55. Основні напрями оптимізації в судовому процесі.
56. Е-суд як напрям оптимізації судочинства.
57. Фактори впливу на ефективність реформ судоустрою та судочинства в Україні.
58. Наказне провадження та спрощене позовне провадження: форми спрощених проваджень.
59. Вплив міжнародних експертів та агентів змін на реформування судоустрою та судочинства в Україні на сучасному етапі.
60. Внутрішні та зовнішні процеси як фактори реформ.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Міжнародні стандарти судочинства. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
3. Бангалорські принципи поведінки суддів // <https://court.gov.ua/inshe/mss/>.
4. Коментарій к Бангалорским принципам поведения судей. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/kommentarij-k-bangalorskim-princ-f27fba1cc3.pdf>.
5. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.
6. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>.
7. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059, <http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
8. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 05.10.1961 р. (Україна приєдналася в 2002 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
9. Європейська конвенція про зовнішньоторговий арбітраж 1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
10. Про надання повноважень на проставлення апостиля, передбаченого Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 61. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2003-п>.
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
12. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
13. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
14. Типовий Закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність 1997 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_877.
15. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
16. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.

17. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page>.
18. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.
19. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
20. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
21. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
22. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
23. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
24. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>.
25. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ 1976 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059, <http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-r.pdf>.
26. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
27. Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 р. № 9-зп (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.
28. Рішення Конституційного суду України від 07.05.2002 р. № 8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>.
29. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. по справі № 1-2/2002 (справа про досудове врегулювання спорів). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
30. Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>.
31. Рішення Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. № 1-рп/2008 (справа про завдання третейського суду). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>.
32. Рішення Конституційного суду України від 22.04.2008 р. № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-08>

33. Рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.
34. Рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 8-рп/2010 у справі щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>.
35. Рішення Конституційного суду України від 12.07.2011 р. № 9-рп/2011 (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11>.
36. Рішення Конституційного суду України від 12.06.2013 р. № № 4-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (про вимоги до суддів). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-13>.
37. Рішення Конституційного суду України від 26.06.2013 р. № 5-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» (про розстрочку виконання рішення господарського суду). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>.
38. Рішення Конституційного суду України від 11.07.2013 р. № 6-рп/2013 у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (справа про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-13>.
39. Правила заявлення та розгляду претензій: Затв. наказом Мінітрансу України № 334 від 28.05.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0568-02>.
40. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>.
41. Інструкція з діловодства в господарських судах // <https://court.gov.ua/instructions/>.
42. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів: Затв. Наказом Державної судової адміністрації України 28.09.2012 № 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0115750-12>.
43. Про розміщення оголошень про виклик на офіційному веб-порталі судової влади України: Лист Державної судової адміністрації № 10-2141/18 від 24.01.2018 р. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/2018_new_DSA_NAKAZ/OGOLOCHENA_.pdf.

Основна література:

1. Tiller Emerson H., Cross Frank B. What is Legal Doctrine? *Northwestern University Law*. 2006. Review 517.
2. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатівського. К.: «РУМЕС», 2017. 592с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Tekst-monohrafiji-perehidne-pravosuddya.pdf>
3. Брацук І. З. Судові системи та порівняльне судове право: програма курсу та плани семінарських занять для студентів факультету міжнародних відносин. Львів: факультет міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. 32 с.
4. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010.
5. Лапкін А. В. Судове право України : навч. посіб. у схемах / А. В. Лапкін. Вид. 2-ге, змін. та допов. Харків : Право, 2017. 150 с.
6. Сердюк В.В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: монографія. К.: Істина, 2008. 304 с.
7. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу : монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.Д.Крупчана. К: 2020. 170 с.

Додаткова література:

1. Tiller Emerson H., Cross Frank B. What is Legal Doctrine? *Northwestern University Law*. 2006. Review 517.
2. Аксініна І. В. Конфлікти та шляхи їх розв'язання. Форум педагогічних ідей «УРОК». 15 січня 2016. С. 1-4. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/49427/
3. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатівського. К.: «РУМЕС», 2017. 592с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Tekst-monohrafiji-perehidne-pravosuddya.pdf>
4. Балюк І.А. Досудове врегулювання господарського спору: обов'язок чи право. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. №2 (16). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13730/1/16.pdf> .
5. Башук С. Г. Правова активність: поняття, структура та види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7757/1/Bashuk_2014.pdf
6. Берназюк Я.О. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 170-173. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.49/part_2/42.pdf .

7. Берназюк Я. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. *Судебно-юридическая газета*, 21 октября 2020 р. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu>
8. Бичок Т.П., Дяченко С.В. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С.86-88. URL: http://lsej.org.ua/6_2018/21.pdf.
9. Блажівська Н.Є. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. Том 29 (68). №2. С. 131-136. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/25.pdf.
10. Бондаренко Б. Д. Закономірності як предмет загальної теорії права : монографія ; Наук. ред. і передм. С. В. Бобровник. Київ : Дакор, 2020. 265с.
11. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010.
12. Валігура К. Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис.. на здобуття ступеня к.ю.н. зі спеціальності 12.00.03. Київ, 2021. 240 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/5ba/dis_Valigura%20K..pdf
13. Вапнярчук В.В. Істотність порушень кримінальної процесуальної форми як умова визначення доказів недопустимими. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 8-16. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_VAPNYARCHUK.pdf
14. Войтович С. Арбітражні перипетії. *Юридична газета*. 2020. №3 (709). 14 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/arbitrazhni-peripetiyi-.html>.
15. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Особливості притягнення до відповідальності арбітрів міжнародного комерційного арбітражу. *Юридична Україна*. 2020. №1. С.32-39.
16. Волощук О. Т., Гетманцев М. О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу : монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. К: 2020. 170с.
17. Гетманцев Д., Блажівська Н. Судові доктрини, що потребують перегляду з адміністративно-процесуального погляду. *Право України*. 2018. №2. С. 84-101. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_2/pravo_2018_2_s6/.
18. Гетьман І. В. Концепція правового спілкування: зміст, витоки, перспективи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. В.

- Гетьман ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Акад. прав. наук. України. Харків, 2006. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15644/1/Getman_2006.pdf
19. Головачов Я. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?» *Юридична газета*. 2020. №9 (715). 13 травня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporiv-za-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html>.
20. Голубєва Н. Ю. Розмежування ODR та онлайн-судів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 533-535. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
21. Гринчак І.В. Порівняльний аналіз моделей третейського правосуддя у міжнародному публічному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С.233-237. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2018/52.pdf.
22. Гуйван П. Д. Окремі елементи права на справедливий суд: європейські підходи. *Альманах міжнародного права*. 2019. №21. С. 55-65. <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v21/9.pdf>
23. Деменчук М.О. Механізми забезпечення єдності судової практики Верховним Судом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип 50. Т. 2. С. 148-151. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.50/part_2/36.pdf.
24. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія. К.: Преса України, 2009. 240 с.
25. Дрішлюк В.І. Інститут касаційного перегляду судових актів у господарському процесі за новими правилами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С.150-153. URL: http://pap.in.ua/6_2018/42.pdf.
26. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. №2. С. 52.
27. Іванів А., Галан М. Відкрити не можна відмовити: практика Верховного Суду як загроза принципу res judicata. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidkriti-ne-mozhna-vidmoviti-praktika-verhovnogo-sudu-yak-zagroza-principu-res-judicata.html>.
28. Іванов В.М., Іванова О.В. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2004. 224 с.
29. Ільницький О. Загальнометодологічні положення до визначення поняття «правовий спір». *Підприємництво господарство і право*. 2008. №3. С.27-30.

30. Кармаліта М. Правова доктрина – джерело (форма) права: дис. ... канд. юрид. наук. КНУ імені Тараса Шевченка, 2011.
31. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук, праць*. Вип. 474: Правознавство. Чернівці, 2008. С. 46-51.
32. Копайгора І. Функції та структура соціального конфлікту. *Підприємництво господарство і право*. 2008. №8. С.120-122.
33. Кравченко М. О. До питання судової реформи у 2022 році. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. №54. Том 1. С.130-133. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc54/part_1/29.pdf
34. Курандо К. В. Захист прав та законних інтересів іноземних осіб у господарському процесі України: Дис. ... на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2021. 236 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/razovi_spec_vcheni_rady/df41051013/diss_KurandoKV.pdf
35. Малиновська В. Електронні докази: початок шляху. *Юридична газета*. 2020. №4 (710). 24 лютого 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/elektronni-dokazi-pochatok-shlyahu.html>.
36. Медісон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39-44.
37. Москвич Л. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3. С. 9-25.
38. Павлова Ю. С. «Електронний суд» як феномен інформаційного суспільства. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 21 травня 2021 р.)*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т.2. С. 566-568. URL: https://drive.google.com/file/d/1miEyerwCjrrIahjKmqS210FtJwxzI_xN/view
39. Петренко Н. О. Підсудність справ господарським судам України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Донецький національний університет імені Василя Стуса МОН України. Вінниця, 2017. 21 с. URL: <http://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/79>.
40. Петренко Н.О. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С.73-77. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/15.pdf>.
41. Поляков Б. Феміда з чорного входу, або «Третейський кінь» для цивільного та господарського судочинства. *Закон і Бізнес*. 2020. №31 (1485). 01.08-07.08.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/143841-treteyskiy_kin_dlya_civilnogo_ta_gospodarskogo_sudochinstva_.html.

42. Полянський Є.Ю. Поняття доктрини, її місце та значення в кримінальному праві США. *Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Том 26(65). №2-1(Ч.2). С.249-255. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/37.pdf.
43. Попов О. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Проблеми законності*. 2016. №132. С. 83.
44. Притика Ю. Д. Онлайн-арбітраж: поняття, ознаки та перспективи впровадження в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Том: 25. Випуск 3. С. 47-60.
45. Селівон М. Як пандемія вплине на міжнародний арбітраж? *Юридична газета*. 2020. №8 (714). 28 квітня 2020 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/yak-pandemiya-vpliv-na-mizhnarodniy-arbitrazh.html>.
46. Сердюк В.В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: монографія. К.: Істина, 2008. 304 с.
47. Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 77-83.
48. Степанова Т.В. Вплив ефективності реформ судової системи на формування громадянського суспільства в Україні. *Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали наукової конференції*. 27 березня 2009 р., м. Одеса. Одеса, 2009. С. 211-215. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5130/1/211-215.pdf>
49. Степанова Т.В. Правова культура учасників господарського процесу. *Правова держава*. 2014. №17. С.50-54. URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6363/1/50-54.pdf>.
50. Степанова Т.В. Співвідношення принципів (основних засад) судочинства з принципами розгляду справи у першій інстанції. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління: Наук. зб. праць екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І.І.Мечникова*. Одеса: АО «БАХВА», 2007. Том 10 (випуск 14), Ч. I. С. 95-100.
51. Степанова Т.В. Щодо оперативності і спрощення господарського процесу. *Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доповідей і наукових повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції*. 30 травня 2008 р., м. Одеса. Одеса, 2008. С. 509-514.
52. Танасієнко В. М. Перспективи реформування третейських судів у контексті судової реформи. *Приватне право і підприємництво: Зб. наук. праць*. Вип. 20, 2020. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака Національної академії правових наук України,

2020. C.78-81.
https://drive.google.com/file/d/1wDTrnixBr4ff0eW_nU52ciJ7ZpdsVLb9/view
53. Теория юридического процесса / под ред В.М.Горшенева. Харьков, 1985.
54. Тертишник В. Доктрина та проблеми і ризику конституційної і судово-правової реформи в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. №4. С. 147.
55. Ткачук О. С. Велика Палата Верховного Суду. Її роль у забезпеченні сталості та єдності судової практики. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 59-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_10.
56. Уркевич В. Ю. Новели процесуального законодавства щодо визначення юрисдикційності спорів Великою Палатою Верховного Суду. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 62-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_11.
57. Устименко В., Яценко С. Процесуальні права та обов'язки судді-доповідача у Касаційному господарському суді. *Право України*. 2018. №7. С. 103-114.
58. Фесенко Л. Принцип спеціалізації судів у контексті судово-правової реформи. *Право України*. 2011. №6. С. 135-145.
59. Холоденко Н.О. Теоретичні основи наукового забезпечення судової діяльності. *Актуальні проблеми кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 130-137.
https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_KHOLODENKO.pdf
60. Шабаровський Б. Електронні докази у практиці Верховного Суду. *ЛІГА: ЗАКОН*, 27.02.2019 р. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/184410_elektronn-dokazi-u-praktits-verkhovnogo-sudu?utm_source=esputnik&utm_medium=email&utm_campaign=biz.ligazakon.net&utm_content=bizpress04.
61. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008.
62. Шемшученко Ю.С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. *Вісник НАН України*. 2017. №2. С.37-40. URL: http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn%202017/2/Visn_2-2017%2B8_Shemshuchenko.pdf.
63. Шутак І.Д. Юридична техніка. Курс лекцій: монографія. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки. Дрогобич: Коло, 2015. 228 с.
64. Щербина В. С., Резнікова В. В. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в сучасних реаліях. *Юридична Україна*. 2019. № 12. С. 65-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_12_12

Навчальне видання

Степанова Тетяна Валерівна

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції

**Кафедра конституційного права та правосуддя
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058**